

บทที่ 5

ทศวรรษและข้อเสนอแนะ

พรรคการเมืองมีหน้าที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ การเลือกสรร ซึ่งถ้าพรรคการเมืองใด มีกระบวนการเลือกสรรที่ดี หรือมีความฉันทันในการคัดคนเข้าสู่ระบบพรรคการเมือง การเลือกสรรนั้นถือว่าเป็นปรากฏการณ์แรกที่จะพัฒนาระบบพรรคการเมือง พรรคการเมืองทุกพรรคไม่ว่า พรรคใหญ่พรรคน้อยต่างก็มีการเลือกสรรของตนเองเป็นเอกเทศ ซึ่งเป้าหมายรวมที่เหมือนกัน ประการหนึ่งของทุกพรรคการเมืองคือการได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง และสามารถที่จะจัดตั้ง รัฐบาลเข้าบริหารประเทศ

แต่การที่จะได้รับการจัดตั้งรัฐบาลเข้าบริหารประเทศหรือไม่นั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การได้เสีย ข้างมากแต่เพียงอย่างเดียว แต่มีปัจจัยแปรผันภายนอกเป็นองค์ประกอบ สถานการณ์ภายนอก เช่น การแทรกแซงจากทหาร ซึ่งถือเป็นเรื่องธรรมดาในวงการเมืองของประเทศด้อยพัฒนา เช่น ประเทศไทย¹ เหตุการณ์ทางการเมืองภายในประเทศ ได้มีการรัฐประหารเกิดขึ้น เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2528 แต่ไม่สำเร็จและได้ถูกปราบปรามลง เพียงในเวลาไม่กี่ชั่วโมง แต่สิ่งที่ที่น่าสนใจใน รัฐประหารครั้งนี้ก็คือ ได้มีการปะทะกันด้วยกำลังของทหารทั้ง 2 ฝ่าย โดยฝ่ายกบฏได้ใช้รถถังจาก กองพันทหารม้ายานเกราะที่ 4 ระดมยิงสถานีวิทยุของกองพลที่ 1 ซึ่งทางฝ่ายกบฏเชื่อว่าเป็นสถานี แม่ข่ายของฝ่ายรัฐบาลเป็นผลให้มีการปะทะกันระหว่างทหารทั้ง 2 ฝ่าย และมีประชาชนเสียชีวิตและ บาดเจ็บ ตลอดจนสถานีวิทยุและบ้านเรือนราษฎรเสียหายอยู่บ้าง ผู้ที่เสียชีวิตที่สำคัญคือ ชาวต่าง ประเทศ 2 คน ซึ่งมีผลให้สื่อมวลชนต่างประเทศให้ความสนใจในการรัฐประหารครั้งนี้อย่างกว้างขวาง

ลักษณะสำคัญของการกบฏหรือการรัฐประหารในครั้งนี้ คือ มีบุคคลชั้นนำหรือระดับหัวหน้า ที่เป็นนายทหารนอกราชการ อันได้แก่ พลเอก เสริม ณ นคร เป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติ นอกจากนั้น มีพลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ พลเอก ยศ เทพหัสดินฯ และพันเอกมัญญ รุาชจร เป็นต้น ด้วย

---

¹ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 ได้เกิดรัฐประหารทั้งหมด 16 ครั้ง และทำสำเร็จ 9 ครั้ง ดูรายละเอียดจาก ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ปัญหาการพัฒนาทางการเมืองไทย (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530), หน้า 186-187.

เหตุนี้ จึงมีการวิจารณ์กันมากกว่าลำพังแต่เพียงนายทหารนอกราชการเหล่านี้จะทำรัฐประหารสำเร็จได้อย่างไร น่าจะมีนายทหารประจำการร่วมด้วย แต่ด้วยเหตุผลบางประการที่ไม่อาจทราบได้ นายทหารประจำการเหล่านี้ได้ถอนตัวเสียก่อน ส่วนกำลังทหารที่ฝ่ายกบฏนำออกมาได้นั้นมีเพียงรถถังจำนวนหนึ่งจาก ม.พัน 4 และกำลังอากาศยานอีกจำนวนหนึ่งเท่านั้น ซึ่งน้อยเกินกว่าที่จะทำรัฐประหารได้จึงเท่ากับช่วยยืนยันการคาดคะเนว่าน่าจะมีทหารประจำการร่วมมากกว่า^๕

การรัฐประหารครั้งนี้แม้ว่าล้มเหลวแต่ก็มีผลกระทบทางการเมืองไม่น้อย ในสายตาของต่างประเทศได้เห็นว่ายังไม่ปลอดภัยจากการยึดอำนาจของฝ่ายทหาร การรัฐประหารเช่นนี้อาจเกิดขึ้นได้อีกในอนาคต ดังนั้นเสถียรภาพทางการเมืองของไทยยังไม่ใช่ว่าเป็นสิ่งที่แน่นอนมั่นคงแต่อย่างใด นอกจากนั้น ยังแสดงให้เห็นว่า อย่างน้อยทหารกลุ่มหนึ่งไม่ได้สนับสนุนรัฐบาลของ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ทางฝ่ายกบฏได้ใช้ประเด็นปัญหาเรื่องเศรษฐกิจมาเป็นจุดโจมตี รัฐบาลและเป็นข้ออ้างในการยึดอำนาจแสดงให้เห็นว่า จะต้องมีความไม่พอใจในหมู่ประชาชนไม่น้อยต่อการแก้ไข้ปัญหาทางเศรษฐกิจ^๖

ซึ่งเหตุการณ์ทางการเมืองครั้งนี้ก็มีผลกระทบต่อทางเลือกตั้งเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 ในประเด็นที่ว่านายกรัฐมนตรีนคนต่อไปจะต้องเป็นทหาร และก็คือ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ต่อเพราะฐานอำนาจสนับสนุนจากทหารยังคงแข็งแกร่งอยู่ และถึงแม้พรรคประชาธิปัตย์จะได้เสียงสูงสุด 100 คะแนน ซึ่งหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ควรจะได้ขึ้นเป็นนายกแต่ก็ไม่ได้เป็นนายก อันเป็นลักษณะเฉพาะของการเมืองในประเทศไทย

การเลือกสรรของพรรคการเมืองทั้ง 4 พรรค คือ พรรคประชาธิปัตย์ พรรคกิจสังคม พรรคชาติไทยและพรรคประชากรไทย นั้นส่วนใหญ่จะมีการกำหนดหลักเกณฑ์ใหญ่ ๆ ที่คล้ายคลึงกัน แต่จะแตกต่างกันในรายละเอียดปลีกย่อย ซึ่งเน้นความสำคัญมากน้อยต่างกัน คุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ทุกพรรคการเมืองต้องการและคำนึงถึงอันดับแรกคือ ฐานะเศรษฐกิจของผู้สมัครรับ

^๕ อภิญา รัตมณคลมาศ (บรรณาธิการ), เอเชียรายปี 2529 (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การพิมพ์พลชัย, 2529), หน้า 69-76.

รับเลือก เนื่องจากพรรคการเมืองไทยมีจุดอ่อนที่ไม่สามารถสนับสนุนทางการเงินแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งได้ทั้งถึงทุกคน โดนเฉพาะพรรคที่ก่อตั้งใหม่ เช่น พรรคประชากรไทย คนที่มีฐานะทางการเงินดีถือว่าเป็นผู้ที่อำนาจต่อรองสูง คือผู้สมัครทุกคนมีความมุ่งหวังตรงกันคือการได้รับชัยชนะและเข้าร่วมจัดตั้งรัฐบาล สาเหตุที่ทำให้คนที่มีฐานะการเงินดีจะได้รับการพิจารณาอย่างสูงอันดับแรกเนื่องมาจากการเลือกตั้งนั้น มีการใช้เงินซื้อเสียง³ แม้แต่การเลือกตั้งสมัยหน้าก็ยังมีการใช้เงินก็ยังเป็นปัจจัยสำคัญอยู่⁴ ดังคำกล่าวของพลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ ที่กล่าวว่า "ทำอย่างไรจะทำให้การเลือกตั้ง บริสุทธิ์และยุติธรรม"⁵ ซึ่งในระยะต่อมามีข้อเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาพรรคการเมืองคือ รัฐบาลต้องให้เงินในการสร้างพรรคการเมืองให้พรรคละ 100 ล้านบาท จำนวน 16 พรรค เพราะพรรคการเมืองเป็นหัวใจสูงสุดจะพัฒนาระบบประชาธิปไตย

---

³ สุริยันต์ จิรสัตย์สุนทร, "ความสัมพันธ์ระหว่างหัวคะแนนกับผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระบบการเลือกตั้งของไทย ศึกษาเฉพาะกรณีเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดสุราษฎร์ธานี" (วิทยานิพนธ์ปริญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตธุรกิจวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531).

⁴ "สัมภาษณ์พิเศษชวน หลีกภัย," ข่าวพิเศษอาทิตย์ (20 - 26 เมษายน 2531): 23-24.

⁵ อนุกรม คงบังสถาน (บรรณาธิการ), ชายคนชื่อชวลิตแนวคิดที่ไม่เคยเปลี่ยน (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพนิมฟ์ 2529), หน้า 73 - 81.

⁶ "แนวคิดคนชื่อชวลิต," ไทยรัฐ 31 (16 ตุลาคม 2531): 1, 23 และเกษม ศิริสัมพันธ์, "โลกกว้าง ทางแคบ," สยามรัฐ (21 ตุลาคม 2531): 5.

คุณสมบัติหรือพื้นฐานที่ทุกพรรคการเมืองต้องการเหมือน ๆ กัน คือ ฐานะทางเศรษฐกิจ⁷ เพราะระบบพรรคการเมืองไทยเรานั้นถึงแม้พรรคที่เกิดขึ้นมาแล้วอย่างพรรคประชาธิปัตย์หรือพรรคประชากรไทย ต่างมีความเหมือนกันคือต้องการบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี เพราะในการหาเสียงนั้นทางพรรคไม่สามารถที่จะให้ความช่วยเหลือในด้านการเงิน แก่ผู้สมัครทุกคน⁸ โดยที่พรรคจะให้เงินสนับสนุนในกรณีที่ผู้สมัครนั้น ๆ มีโอกาสชนะเลือกตั้งมากน้อยแค่ไหน ซึ่งจะต้องพิจารณาคุณสมบัติของผู้สมัคร และความพร้อมด้านทุนทรัพย์ของคู่แข่งชั้นในเขตเลือกตั้งนั้น ๆ ผู้สมัครที่มาจากอดีต ส.ส. จึงมักจะได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่ หรืออย่างสูงสุดเท่าที่เป็นไปได้ เพราะอดีตส.ส. ย่อมเชื่อถือได้ว่ามีคะแนนนิยมและมีฐานะอยู่ข้างแล้วการลงทุนไม่น่าจะสูญเปล่า

ในการศึกษาวิจัยพบว่าอาชีพนักธุรกิจได้เข้าสมัครรับเลือกตั้งจำนวน 630 คน และได้เลือกตั้งจำนวน 134 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 38.62 ของผู้ที่ได้รับเลือกตั้งทั้งหมด⁹ ดังนั้นพรรคการเมืองจึงต้องประสพกับการแข่งขันหรือแสวงหาตัวบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีไว้ก่อน เช่น

⁷ฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นทรัพยากรทางการเมือง (Political Resources) ที่สำคัญประการหนึ่ง จากแนวความคิดของ Robert A. Dahl การมีทรัพยากรทางการเมืองที่เหนือกว่าคนอื่นย่อมจะเป็นทางเลือก ในการเลือกสรรของพรรคการเมือง บุคคลที่มีทรัพยากรทางการเมืองสูงและมากกว่าบุคคลอื่นมักจะเป็นบุคคลซึ่งได้รับการตัดสินใจจากพรรคการเมือง ให้เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งและจากการเลือกตั้ง 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2529 จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 347 คน ประกอบธุรกิจการค้า 134 คน คิดเป็น 38.62 คน พรรคชาติไทย 38 คน พรรคกิจสังคม 27 คน พรรคประชาธิปัตย์ 29 คน พรรคประชากรไทย 3 คน ตูตารางในภาคผนวก และดูรายละเอียดจาก สมบัติ จันทรวงศ์, การเมืองเรื่องเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2529 (กรุงเทพมหานคร: มุลินธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา, 2530), หน้า 75.

⁸เพิ่มพงษ์ เชาวลิต และศรีสมภพ จิตรภิมย์ศรี, หาคะแนนอย่างไรให้ได้เป็น ส.ส. หน้า 51.

⁹สมบัติ จันทรวงศ์ การเมืองเรื่องเลือกตั้งศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2529, หน้า 74 และ "การเลือกตั้งกับระบบการเมืองไทยในอนาคต," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 35,1 (19 - 25 มิถุนายน พ.ศ. 2531).

พรรคชาติไทย พรรคกิจสังคม¹⁰ แล้วไปคำนึงถึงคุณสมบัติด้านอื่น ๆ เป็นรอง เช่น ประสบการณ์ทางการเมือง, ฐานะทางสังคม คุณธรรมทางการเมือง

ส่วนในปัจจัยประการที่ 2 ที่เป็นแนวคิดสำคัญของการเลือกสรร คือ ประสบการณ์ทางการเมือง เพราะทุกพรรคการเมืองต้องการผู้ที่เคยผ่านการเป็น ส.ส. มาก่อน เพราะคนเป็น ส.ส. มาก่อนย่อมได้เปรียบกว่าผู้สมัครหน้าใหม่ ทั้งก่อนหน้าเลือกตั้งและหลังเลือกตั้ง ส.ส. เก่าจะมีการมีในพื้นที่อยู่แล้ว และ ส.ส. เก่ามีเทคนิคและวิธีการหาเสียงที่ทางพรรคไม่ต้องรับผิดชอบมาก เพราะคนไทยนิยมเลือกบุคคลมากกว่าพรรค (ยกเว้นภาคใต้ที่คนนิยมเลือกพรรคประชาธิปัตย์ และกรุงเทพคนจะเลือกพรรคประชาธิปัตย์) พรรคที่คำนึงถึงประสบการณ์ทางการเมืองมากคือ พรรคชาติไทย ถ้าเป็น ส.ส. เก่าจะรับเข้าพรรคทันที หรือไม่ก็มีการทุ่มตัวสรรหาเข้าพรรคได้โดยทันที¹¹ จะสังเกตพบว่าจำนวน ส.ส. ที่ผ่านการเลือกตั้งปี 2529 พรรคประชาธิปัตย์จากผู้แทนราษฎรจำนวน 100 คน (ดูรายละเอียดในตาราง ข ภาคผนวก ค) เป็น ส.ส. เก่าถึง 96 คน เพราะพรรคประชาธิปัตย์มีอายุยืนยาวนานกว่าพรรคอื่น ๆ บางครั้งเป็นการสืบทอดมรดกทางการเมือง จากบิดาที่เคยเป็น ส.ส. มาจนถึงบุตร หรือญาติพี่น้องในตระกูลเดียวกัน พรรคชาติไทยมี ส.ส. เก่าทั้งหมด 63 คน พรรคกิจสังคม มี ส.ส. เก่า 47 คน จากจำนวน 51 คน พรรคประชาธิปัตย์ มี ส.ส. เก่าจำนวนทั้งหมด 24 คน จึงสรุปได้ว่าประสบการณ์ทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญประการที่ 2 มี ส.ส. ของพรรคชาติไทย ที่เคยได้รับเลือกตั้งเข้ามาถึง 8 ครั้งคือ นายทวิช กลิ่นประทุม ส่วนผู้ที่เคยได้รับเลือกตั้ง 6 ครั้งคือ พลตรี ชชาติชาย ชูณหะวัณ อาชีพข้าราชการบำนาญ และนาย สุขุม เลาว์ลย์ศิริ ประกอบอาชีพนักธุรกิจ ส่วนสมาชิกสภาผู้แทนหน้าใหม่คือลงครั้งแรกมีเพียง 8 คน พรรคประชาธิปัตย์ 4 คน พรรคกิจสังคม 4 คน เมื่อเปรียบเทียบแล้ว ส.ส. ใหม่จริง ๆ มีเพียง 3.36% ของทั้ง 4 พรรคดังกล่าว

¹⁰ พรรคชาติไทย และพรรคกิจสังคม จุดเด่นของการสรรหาอยู่ที่ทางด้านเศรษฐกิจ คนที่เข้ามาต้องมีฐานะทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก สองพรรคนี้มีฐานะเศรษฐกิจครอบคลุมทั่วประเทศ ดูรายละเอียดจาก สัมภาษณ์ ประจักษ์ สว่างจิตร์ ข่าวพิเศษ - อาทิตย์ : 13-14.

¹¹ "ชาติไทยยืนนานยิ่งแน่น," มติชนสุดสัปดาห์ 8,413 (31 กรกฎาคม 2531) : 7-8.

ปัจจัยประการที่ 3 การเลือกสรรของพรรคการเมืองนั้นจะคำนึงถึงฐานะทางสังคม เพราะค่านิยมของคนไทยในระบบการเมืองไทยก็มีผลให้พรรคการเมืองต้องคำนึงถึงคุณสมบัติของบุคคลต่าง ๆ เพราะค่านิยมของคนไทยมีลักษณะอำนาจนิยมยกย่องผู้มีฐานะเหนือกว่าตน การเลือกสรรนั้นพรรคการเมืองก็ต้องการบุคคลที่มีชื่อเสียง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นต้องมีฐานะดีด้วย¹²

การเลือกสรรของพรรคประชากรไทยได้คำนึงถึงชื่อมาก คือการเลือกสรรผู้สมัครที่เป็นผู้นำท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งการเลือกสรรของพรรคประชากรไทยนั้น ในเขตกรุงเทพมหานครมักจะเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีฐานะทางสังคมดีไม่ได้มุ่งเน้นฐานะทางเศรษฐกิจมาก่อนแต่หนึ่งเหมือนกันอย่างพรรคชาติไทยและพรรคกิจสังคม แต่ทั้งนี้ นาย สัมคร สุนทรเวช เองก็ยอมรับว่าพรรคชาติเงินมาสนับสนุน จึงทำให้พรรคจะต้องพึ่งพานักธุรกิจเหมือนกันในบางครั้ง จึงทำให้เกิดการเป็นบุญคุณและต้องตอบแทนในภายหลัง¹³

ปัจจัยประการที่ 4 พรรคการเมืองทุกพรรคจะต้องเลือกสรรคนที่มีอุดมการณ์เดียวกับ

¹²วัฒนธรรมทางการเมือง และอุดมการณ์ทางการเมือง แบบอำนาจนิยม (authoritarian) ที่ฝังรากลึกลงเป็นเวลาช้านาน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้ปกครองตามวัฒนธรรมแบบนี้เน้นเรื่องอำนาจของผู้ปกครองต้องอยู่เหนือผู้ปกครอง ดูรายละเอียดปริญญา กุศลทรัพย์, "วิเคราะห์บทบาททางการเมืองของทหาร," (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง วิทยาลัยวิชาการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514), หน้า 8-9.

¹³ นายบุญแท้ง ทองสวัสดิ์ สมาชิกสภาผู้แทนจังหวัดลำปาง เดิมเคยสังกัดพรรคประชาธิปัตย์ และได้ย้ายพรรคไปอยู่กิจสังคม ต่อมาได้ตั้งพรรคสหประชาชาติไทย (พ.ศ. 2529) ได้รับการเลือกตั้งติดต่อกันมาตั้งแต่การเลือกตั้งครั้งที่ 2 ตลอดมา จนถึงการเลือกตั้งครั้งที่ 15 ไม่เคยเป็น ส.ส. สอบตกเลย ดูรายละเอียด ร.ต.อ. วีรดิษฐ์ แก้วกล้า "พรรคการเมืองกับการสร้างผู้นำทางการเมือง" (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 68-169. และทหารเก่า, "ความรู้เรื่องเมืองไทย," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ปีที่ 32 ฉบับที่ 32 (26 มกราคม 2529) : 31.

ของตัวเองเข้าสู่พรรค แต่เนื่องจากพรรคการเมืองไทยไม่ได้เน้นที่จุดอุดมการณ์ร่วมกันเป็นหลักใหญ่ ซึ่งแตกต่างจากนิยามพรรคการเมืองที่กล่าวถึงการที่จะมาร่วมกันข้อแรกคือต้องมีอุดมการณ์เดียวกัน แต่การสรรหาของพรรคการเมืองไทยนั้นอยู่ที่พรรคพวกเพื่อนฝูงชักจูงเข้าไปมากกว่า หรือไม่ก็พบว่าถ้าหัวหน้าพรรคหรือเลขาธิการพรรคมีอาชีพเดิมเป็นอะไร เช่น ทนายความ , หรือนักธุรกิจ การเลือกสรรนั้นก็จะเลือกตามกลุ่มอาชีพของตนเอง เช่นการรวมกลุ่มของพรรคกิจสังคม มรว. คึกฤทธิ์ ปราโมช และนายบุญชู โรจนเสถียร ซึ่ง มรว. คึกฤทธิ์ ปราโมชเป็นนักการเมืองเก่าก็พยายามเลือกสรรนักการเมืองเก่าเข้าพรรค นายบุญชู โรจนเสถียร ก็ได้เลือกสรรนักธุรกิจเข้าพรรค ทั้ง ๆ ที่กลุ่มที่ตั้งเข้ามานั้นอาจจะมีอุดมการณ์ที่ต่างกันได้ พรรคกิจสังคมจึงต้องเจอปัญหากับความขัดแย้งในช่วงต่อมา หลังจาก มรว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ลาออก นายบุญชูแห่งทองสวัสดิ์ หวังว่าจะเป็นหัวหน้าพรรคต่อจาก มรว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เมื่อไม่ได้เป็น นายบุญชูแห่งทองสวัสดิ์ ก็ได้แยกตัวออกไปตั้งพรรคใหม่

ความแตกแยกความขัดแย้งทางอุดมการณ์นั้นปรากฏเสมอเช่น พรรคประชาธิปัตย์ก็กล่าวเสมอว่าพรรคค่านิ่งมากในการเลือกสรรนั้นทางพรรคค่านิ่งอุดมการณ์มากที่สุด แต่นั่นเพียงหลักการเท่านั้นเอง พรรคประชาธิปัตย์ยิ่งเติบโตใหญ่เพียงใดความขัดแย้งยิ่งทวีสูงตามเพราะอุดมการณ์แตกแยกกันอย่างเห็นได้ชัดเมื่อไม่ได้ยึดถือรองผลประโยชน์ตามที่ตนปรารถนา

ปัจจัยประการที่ 5 การเสนอลัทธิต่อรองนั้นไม่ปรากฏชัดเจนมากนัก เพราะการเมืองไทยนั้นมีปัจจัยแปรผันที่เกินจากความคิดคาดคะเนมากนัก แต่ผู้ที่จะมีสิทธิต่อรองกับพรรคการเมืองจะต้องมีคุณสมบัติอย่างน้อยเคยได้รับตำแหน่งทางการเมืองมาก่อน และเป็นคนที่เปี่ยมศูนย์การนำในพรรคด้วย เช่น คุณ ส.ส. ในสังกัด การต่อรองนั้นจะเห็นไม่ชัดเจน จะเกิดหลังจากที่แน่ใจว่าพรรคของตนมีสิทธิเข้าร่วมรัฐบาลอย่างแน่นอนแล้ว และระบบอุปถัมภ์นั้นสอดคล้องอย่างลึกซึ้งในพรรคการเมืองด้วย เพราะฉะนั้น ส.ส. ที่คุมภาคใต้ หรือมีฐานการเงินที่แน่นหนา แล้วฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันมากมายจะไม่มี ความขัดแย้งปรากฏให้เห็นชัด จะยอมรับผู้ที่อุปถัมภ์ตนโดยปริยาย

แต่การต่อรองจะเกิดขึ้นกับการที่ ส.ส. ในพรรคนั้นมีฐานะทางเศรษฐกิจ ประสบการณ์ทางการเมือง ฐานะทางสังคม ไม่แตกต่างกันมาก จะเกิดการแย่งชิงกันในการขอตำแหน่งทาง

การเมือง ตัวอย่างเช่น พรรคประชาธิปัตย์ แกร่งแย่งชิงตำแหน่งทางการเมือง แกร่งแย่งชิงตำแหน่งรัฐมนตรี และพรรคกิจสังคม ซึ่งแย่งกันเป็นรัฐมนตรี ซึ่งไม่เป็นผลดีแก่พรรคทั้งสิ้น ถ้าข้อต่อเรื่องนี้มีมาก ๆ และหัวหน้าพรรคไม่มีบารมีคุมได้

ในทางกลับกันบุคคลที่จะเลือกพรรคเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้งนั้น บางครั้งไม่สามารถที่จะเลือกจากนโยบายของพรรคการเมืองได้ เนื่องจากนโยบายพรรคคล้ายคลึงกันจนไม่สามารถหยิบยกข้อแตกต่างเกี่ยวกับนโยบายของพรรคขึ้นมาเปรียบเทียบกันได้ ทำให้ประชาชนหันไปพิจารณาคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครรับเลือกตั้ง และคุณสมบัติของหัวหน้าพรรคเป็นแนวทางในการเลือกตั้ง¹⁴ เพราะหัวหน้าพรรคที่มีบารมีมากนั้นจะสามารถดึงผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เอง เช่นคนที่ศรัทธา นายสมัคร สุนทรเวช มีความมั่นใจว่าลงสมัครรับเลือกตั้งในเขตกรุงเทพในนามพรรคประชาธิปัตย์จะชนะเลือกตั้งก็จะเข้าสมัครรับเลือกในนามพรรคประชาธิปัตย์

พรรคกิจสังคมในช่วงแรกทั้ง ๆ ที่เพิ่งก่อตั้งได้ไม่นาน แต่คนศรัทธา มรว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่มีชั้นเชิงในการบริหารการเมืองชั้นปรมาจารย์ เมื่อมรว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ลาออกจากการเป็นหัวหน้าพรรค พรรคก็มีฐานที่ไม่มั่นคง ซึ่งมีผลต่อมาในการเลือกตั้งใน พ.ศ. 2531 ซึ่งทำให้พรรคชาติไทยได้ที่นั่งมากที่สุดที่สุดในสภา เพราะหัวหน้าพรรค พล.เอก. สิทธิ เศวตศิลา นั้นได้กล่าวว่า "ผมไม่รู้เรื่องการเมืองมาก่อน แต่ผมก็เข้าใจเรื่องการเมืองพอสมควรจากท่านหัวหน้าพรรค"¹⁵

ข้อสังเกตประการหนึ่งของในประเด็นการเสนอข้อต่อรองเพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางการเมืองนี้จะเห็นได้ว่าการขัดแย้งในทางตรงกันข้าม กับนิยมและแนวความคิดทางการเมืองของพรรคการเมืองซึ่งเป็นสถาบันซึ่งรวบรวมบุคคลที่มีแนวความคิดทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมตรงกัน แต่ในทางตรงกันข้ามวิธีการดังกล่าวกับเพื่ออำนวยความสะดวกในการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง ซึ่งยังคงคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้สมัครเป็นปัจจัยสำคัญ อันมีผลทำให้เกิดการเสนอข้อต่อรองแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางการเมืองขึ้นในระบบการเมืองไทย

¹⁴ "มองการเมือง," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 32 (16 มีนาคม 2529): 10

¹⁵ รายงานพิเศษ พล.อ.อ. สิทธิ เศวตศิลา, สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 34 43 (10 - 16 เมษายน 2531): 16-17.

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์การเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองไทย ผู้ศึกษาใคร่ขอเสนอข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกระบวนการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองไทย เพื่อผลของการพัฒนาระบบพรรคการเมือง และกระบวนการทางการเมืองไทย

ควรพัฒนาระบบพรรคการเมืองไทย ให้ทำหน้าที่ใหญ่ของตนให้ครบถ้วนคือ การสรรหาผู้นำเข้าสู่ระบบการเมือง และการให้การเรียนรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน และปรับปรุงโครงสร้างการจัดองค์กรในพรรคการเมือง ซึ่งสามารถสรุปเป็นประเด็นได้ ดังนี้

1. ควรพัฒนาพรรคการเมือง โดยเน้นหน้าที่และบทบาทของพรรคการเมือง ให้มากขึ้น หน้าที่ของพรรคการเมือง การให้การเรียนรู้ทางการเมือง (political education) เป็นหน้าที่ของพรรคการเมืองประการหนึ่ง ซึ่งนอกเหนือจากการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้ง การเรียนรู้ทางการเมืองนั้น เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้สำนึกทางการเมือง (political consciousness) การให้การเรียนรู้ทางการเมืองนั้น ก็มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการสรรหา เพราะเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องมาคือ การสรรหาด้วย ถ้ามีการเรียนรู้ทางการเมือง ฝึกฝนประชาธิปไตย ซึ่งมีผลในการฝึกฝนผู้นำทางการเมือง และเป็นการสร้างความต่อเนื่องในการสร้างผู้นำทางการเมืองด้วย

พรรคประชากรไทยนั้นเป็นพรรคเดียวที่ได้ให้การเรียนรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน เช่น มีการเปิดรับสมัครเข้าสู่พรรคการเมือง เมื่อทางพรรคได้รับเข้าเป็นสมาชิกเรียบร้อยแล้ว จะเรียกสมาชิกอบรมรวมจำนวน 14 รุ่น ซึ่งการอบรมนั้นนอกจากได้สมาชิกเพิ่มขึ้นจำนวนประมาณ 3,815 คน แล้ว ยังได้ความผูกพันทางการเมืองอีกด้วย ซึ่งเมื่อพรรคการเมืองทุกพรรคได้ทำหน้าที่ครบถ้วนแล้วประชาชนจะสนใจ และเข้าใจความรู้ทางการเมืองมากขึ้น พรรคประชากรไทยได้กำเนิดมาเพียง 9 ปี ถ้าพรรคการเมืองทุกพรรคทำก็จะทำให้การสรรหาที่ผลิตความสำคัญลงไปเอง เพราะผู้นำทางการเมืองจะเกิดขึ้นมาเองหลังจากผ่านกระบวนการฝึกฝนอบรมทางการเมือง

ปัจจุบันนี้ สถาบันที่ทำหน้าที่สร้างผู้นำทางการเมือง เป็นการสร้างผู้นำทางการเมืองผ่าน

สถาบันราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าราชการประจำ (ทั้งพลเรือนและทหาร) ด้วยเหตุนี้คนไทยจึงมักยอมรับว่า นักการเมืองที่ดีนั้นจะต้องเคยเป็นข้าราชการในตำแหน่งสูง ๆ มาก่อน เช่น ปลัดกระทรวง อธิบดี ผู้ว่าราชการจังหวัด ปลัดจังหวัด ผู้อำนวยการกอง¹⁶

ถ้าพรรคการเมืองไทยได้ทำหน้าที่ของตนเองอย่างครบถ้วนแล้ว การสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งจะลดความสำคัญลงไป เพราะพรรคการเมืองทำหน้าที่ฝึกฝนผู้นำทางการเมืองขึ้นมาเอง พรรคการเมืองอื่นก็ได้พยายามจัดทำ เช่น พรรคกิจสังคม ที่คำนึงถึงผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้องทาสมาชิกเข้าพรรคมาก ๆ (ซึ่งไม่ได้ระบุถึงว่าจะต้องทาสมาชิกจำนวนเท่าไร เพียงแต่เป็นมาตรการข้อหนึ่งที่คณะกรรมการพรรคกิจสังคมพิจารณาถึง) จากการทำพรรคประชากรไทยได้พยายามทาสมาชิกจำนวนมาก ๆ นี้ทำให้พรรคประชากรไทยได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งในกรุงเทพมหานครมากกว่าพรรคอื่น ๆ

พรรคการเมืองของไทยขาดการสร้างผู้นำทางการเมือง โดยที่กลุ่มผลประโยชน์ (pressure group) ของสังคมซึ่งทำหน้าที่สนับสนุนพรรคการเมืองอีกทีในระบบการเมืองนั้นยังไม่มี จึงเรียกรพรรคการเมืองได้เสมือนกลุ่มผลประโยชน์ที่ชัดเจนซึ่งก็เห็นกลุ่มของนายทุน¹⁷ การขาดกลุ่มผลประโยชน์ทำให้พรรคการเมืองไทยยังไม่สามารถสร้างผู้นำทางการเมืองได้เอง เพราะพรรคการเมืองไม่มีอำนาจทางการเมืองหรือมีอายุยาวนานพอที่จะดึงดูดคนให้ใช้เป็นบันไดทางการเมือง พรรคการเมืองไม่มีอำนาจเนื่องจากพรรคการเมืองของไทยขาดรากฐานการสนับสนุนจากประชาชน¹⁸ จึงไม่มีอำนาจบังคับตามกฎหมายเหมือนสถาบันอื่น ๆ เช่นสถาบันทหารซึ่งมีระเบียบวินัยที่แน่นอน ทั้งนี้เพราะโดยหลักทั่วไปแล้ว การรวมตัวกันเป็นพรรคการเมืองมีรากฐานมาจากความเห็นพ้องต้องกันในแนวนโยบายอย่างกว้าง ๆ แห่งหลักอำนาจการปกครอง (principle of government) และตกลงในหลักการนั้นเพื่อนำมาใช้ปฏิบัติ¹⁹ หรือเกิดจากการรวมกลุ่มของ

¹⁶ปรีชา พงษ์ไกรเลิศ, "อุดมการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองในประเทศไทย," วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 (เมษายน 2519) หน้า 48-64.

¹⁷สัมภาษณ์ คุณสุภัตรา มาศดิตถ์ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี 5 ตุลาคม 2531

¹⁸สัมภาษณ์ นายบุญแท่ง ทองสวัสดิ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดลำปาง วันที่ 8 กันยายน 2531.

¹⁹Herman Finer, Theory and Practice of Modern Government (New York : Holt, Rinehart and Winston, 1960), p.9.

บุคคลที่มีความคิดเห็นทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในแนวทางกว้าง ๆ คล้ายคลึงกัน เพื่อทำการต่อสู้แข่งขันกันโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเป็นรัฐบาล หรือทำหน้าที่ต่อรองผลประโยชน์โดยวิถีทางแห่งประชาธิปไตย เพื่อดำเนินการตามนโยบายและความเชื่อของตน โดยหวังผลประโยชน์ต่อประชาชนส่วนรวมมากที่สุด ฉะนั้น พรรคการเมืองจึงขาดรากฐานที่ยั่งยืน ส่วนการเข้ามารวมกันนั้นก็ขาดอุดมการณ์ร่วมกัน นโยบายของแต่ละพรรคการเมืองก็ลอกเลียนแบบกันพรรคที่คิดใหม่ก็จะลอกเลียนแบบพรรคเก่าที่เคยสังกัด แม้จะเป็นพรรคประชาธิปไตยเอง ซึ่งมีอุดมการณ์ที่ต่อต้านเผด็จการทหารมานาน²⁰ แต่บางช่วงเวลาอุดมการณ์ต่อต้านเผด็จการทหารก็ไม่ชัดเจน ส่วนพรรคกิจสังคมแม้จะมีนโยบายที่เน้นการช่วยเหลือพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลักใหญ่ แต่เมื่อได้ร่วมบริหารงานจัดตั้งรัฐบาลแล้วก็ไม่สามารถดำเนินนโยบายของตนเองให้บรรลุเป้าหมายได้ พรรคชาติไทยนั้นจุดแรกเริ่มก่อตั้งนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ซึ่งพยายามดึงทหารที่ปลดเกษียณแล้วเข้าพรรคมาก ๆ นโยบายจึงค่อนข้างไปทางอนุรักษ์นิยมแต่ระยะหลังนี้ได้กลายเป็นกลุ่มของนายทุนขุนศึก

ส่งสุท ภัคเกษม ได้แสดงทัศนะเพิ่มเติม เกี่ยวกับการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้ง และพรรคการเมืองของไทยในประเด็นนี้ว่า

“...เมื่อวิเคราะห์ระบบพรรคการเมืองในแง่การจัดองค์กร จะเห็นว่าพรรคใหญ่ ๆ เช่น ประชาธิปัตย์ หรือกิจสังคม ชาติไทย เขามีสาขาพรรค ซึ่งจัดตั้งตามภูมิภาคของประเทศ ซึ่งถ้าเรามองว่า อันนั้นเป็นการจัดตั้งพรรคการเมืองที่สมบูรณ์แล้ว ผมว่ามันไม่ใช่เพราะว่าพรรคการเมืองให้อำนาจสาขาหรือองค์กรเหล่านั้นอย่างไร แค่นั้น ถ้าพรรคการเมืองตั้งสาขาเพียงให้เขาตั้งตัวแทนเข้ามาประชุมใหญ่เพื่อเลือกนักการเมืองให้มีอำนาจในทางการเมืองเท่านั้น ไม่ใช่เรียกว่าเป็นการพัฒนาทางการเมือง เป็นการสร้างช่องทางในการแสวงหอำนาจ ซึ่งเราจะเห็นว่าพรรคต่าง ๆ พวกนี้คะแนนเกินร้อย ก็มีปัญหาเรื่องต่าง ๆ มากมาย เพราะระบอบพรรคเป็นอย่างนี้ แต่ถ้าหากเราจะตั้งสาขาและให้อำนาจสาขา ให้เขาได้มีโอกาสในการเลือกเฟ้นตัวแทนของเขา เข้ามา

²⁰ ชาติชาย เข็มชัย (บรรณาธิการ), บันทึกการเมืองไทย (กรุงเทพมหานคร : ประชุมช่าง 2530), หน้า 11.

เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค โดยเลือกคนในท้องถิ่นเป็นการทำให้ระบบการเลือกเฟ้นให้ยุติธรรม²¹

2. การปรับปรุงโครงสร้างของพรรคการเมือง ก็มีความสำคัญต่อการเลือกสรรเหมือนกัน เพราะหน้าที่และบทบาทของสาขาพรรคการเมืองคือ

ทำหน้าที่เป็นการสร้างผู้นำทางการเมืองในระดับท้องถิ่น (training for local leadership) กล่าวคือสมาชิกพรรคหรือผู้สนใจในท้องถิ่นสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านทางสาขาพรรค เช่น การมีโอกาสได้เป็นหัวหน้าสาขาพรรค กรรมการกลางสาขาพรรคระดับภาค จังหวัด ตำบล เลขาธิการสาขาพรรค โฆษกสาขาพรรค ฯลฯ และเมื่อมีการประชุมกรรมการกลางของพรรคในระดับชาติ ผู้นำทางการเมืองเหล่านั้นอาจได้รับคัดเลือกหรือเลือกตั้งเป็นตัวแทนไปร่วมประชุม หรืออาจได้รับเลือกจากที่ประชุมใหญ่เป็นกรรมการกลางก็ได้ นับว่าเป็นการสร้างผู้นำทางการเมืองในระดับท้องถิ่นอย่างแท้จริง และจะทำให้สถาบันพรรคการเมืองเป็นสถาบันหลักในการฝึกอบรมผู้นำทางการเมืองมาตั้งแต่รากฐานของประเทศอย่างแท้จริง และถ้าสาขาพรรคได้ทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว การฝึกอบรมผู้นำทางการเมืองก็จะไม่ต้องพึ่งสถาบันราชการซึ่งไม่มีความเหมาะสมกับการฝึกอบรมผู้นำทางการเมืองอีกต่อไป

สาขาพรรคมีส่วนช่วยพิจารณาสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะการสรรหาจะต้องเริ่มจากสาขาพรรคในท้องถิ่น (กรุงเทพมหานครก็ต้องถือว่าเป็นสาขาพรรคในระดับท้องถิ่น เพียงแต่เป็นเขตนครหลวงเท่านั้น) จากระดับตำบล (ถ้ามี) ก็เสนอมายังคณะกรรมการกลาง (central committee) ซึ่งจะเป็นการช่วยกลั่นกรองการสรรหาให้ได้คนที่ดีมีฝีมือ และสามารถไปทำชื่อเสียงให้กับพรรคได้ต่อไป และแม้แต่ประชาชนเองก็จะได้รับประโยชน์จากการมีผู้แทนที่มีประสิทธิภาพ

พรรคประชาธิปัตย์นั้น มีการจัดตั้งสาขาพรรค เพื่อการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ดีกว่าพรรคอื่น ๆ พรรคประชาธิปัตย์นั้นมีสาขาพรรคทั้งหมด 102 แห่ง ในปัจจุบันนี้ ซึ่งการเลือกตั้ง เมื่อ

²¹"บทสัมภาษณ์ สงสุข ภัคเกษม," อินไซด์การเมือง (25 พฤศจิกายน 2530) : 4.

27 กรกฎาคม 2529 นั้น พรรคประชาธิปัตย์ก็ได้จำนวน ส.ส. นำพรรคการเมืองอื่น ๆ คือได้ที่นั่งถึง 100 คน แต่ในระยะหลังนั้นพรรคประชาธิปัตย์ได้ที่นั่งลดลงมากเพราะประสบกับความขัดแย้งภายในพรรค ทำให้สมาชิกพรรคบางส่วนแยกตัวออกจากพรรคและไปตั้งพรรคการเมืองใหม่

3. รัฐบาลควรให้เงินสนับสนุนพรรคการเมือง เพราะพรรคการเมืองทุกวันนี้ประสบกับภาวะที่ต้องการความช่วยเหลือค่าให้จ่ายในพรรคบางครั้งพรรคไม่สามารถแบกภาระไว้ได้ ซึ่งเป็นต้นเหตุประการแรก ที่พรรคการเมืองต้องไปอาศัยขอความร่วมมือจากนักธุรกิจมาเป็นฐานสนับสนุน ซึ่งไม่ได้ก่อให้เกิดผลดีแก่พรรค การเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งก็พยายามแสวงหาผู้สมัครที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีเพราะพรรคเล็ก ๆ ไม่มีเงินมาสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งได้ ประกอบกับการเลือกตั้งนั้นต้องมีการหาเงินซื้อเสียงกันอย่างทุกวันนี้ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้นักธุรกิจเข้าสู่วงการเมืองมากำเริบธุรกิจของตนเสียเป็นส่วนใหญ่ มากกว่าที่จะทำหน้าที่รับใช้ประชาชนอย่างแท้จริง

4. สร้างภาพพจน์ในการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้ง คำนึงถึงคุณสมบัติอย่างอื่นเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ เช่น เป็นบุคคลที่มีอุดมการณ์สูงส่ง เป็นบุคคลที่เสียสละ มีประสบการณ์ทางการเมืองและทำงานเพื่อส่วนรวม มีมาตรฐานการศึกษาสูง มีคุณธรรมเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงและมีคุณความดีสังคมยกย่อง มีฐานะพอสมควร²² แทนที่จะคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยแรกของการพิจารณาการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งจะต้องมีการแก้ไขค่านิยมของผู้สมัครรับเลือกตั้งด้วยที่ขอหาเสียง โดยยืมใช้เงินและสิ่งของ ทำอย่างไรจะให้การเลือกตั้งนั้นบริสุทธิ์และยุติธรรม กระบวนการเลือกตั้งนั้นก็มีส่วนสำคัญมาก กฎหมายกำหนดให้ผู้สมัครใช้เงินในการหาเสียง ซึ่งทุกประเทศก็ได้กำหนดว่ามีสิทธิใช้เงินในวงเงินจำกัดเท่าที่กฎหมายอนุญาตไว้เท่านั้น ในการเลือกตั้งนั้นกฎหมายพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 ก็ได้ระบุให้ใช้จ่ายเงินได้ไม่เกิน 350,000 บาท ถ้าทุกคนเคารพตักท้วงก็จะเป็นผลดีต่อการเลือกตั้ง รัฐบาลควรออกกฎหมายเข้มงวดให้มีมาตรฐานยื่นแสดงรายการค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้งให้รัดกุมกว่าเดิม รัฐบาลควรดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงติดตามการใช้จ่ายเงินของผู้สมัครแต่ละคนอย่างใกล้ชิด เพราะบางจังหวัดใช้เงินทุ่มซื้อเสียงกันเกินกว่า 10 ล้านบาท

²² "มอการเมือง" สยามรัฐฉบับพิเศษ 32 (16 มีนาคม 2529): 10.

5. พรรคการเมืองจะต้องขยายสาขาพรรค เพราะพรรคการเมืองใหญ่ ๆ เท่านั้นที่มีสาขาพรรค และบางพรรคนั้นก็เพิ่งจะเริ่มต้นการมีสาขาพรรคเท่านั้น ถ้าทุกพรรคการเมืองได้ขยายสาขาพรรคให้ครอบคลุมทั้งตำบลหมู่บ้าน โดยแต่ละหมู่บ้านจะมีเจ้าหน้าที่ในการดำเนินงานทางการเมืองนั้นจริง ๆ เป็นการเลือกสรรจากองค์กรของพรรคในระดับล่างหมู่บ้าน ตำบล อันจะทำให้ผู้สมัครเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับประชาชนอย่างแท้จริง พร้อมทั้งทราบปัญหาความต้องการของประชาชน และการรณรงค์หาเสียงก็ไม่ต้องให้จ่ายหรือทุ่มเทกันอย่างมหาศาล เพราะประชาชนนั้น รู้จักกับผู้สมัครมาดีแล้วเป็นการป้องกันการแจกจ่ายเงินแก่ประชาชนด้วย

6. แก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ทางการเมืองนอกเหนือรัฐธรรมนูญไทย พรรคการเมืองไทยขาดความต่อเนื่องเพราะการปฏิวัติ รัฐประหารที่เกิดขึ้น มีการล้มเลิกรัฐธรรมนูญการปกครอง ทำให้พระราชบัญญัติพรรคการเมืองถูกยกเลิก พรรคการเมืองที่มีอยู่ในชั้นทดลองก็สลายตัวตามไปด้วย การมีพระราชบัญญัติพรรคการเมืองจึงดูเสมือนว่าเป็นหลักการที่สกัดกั้นการเกิดขึ้นและความเจริญเติบโตของพรรคการเมือง เช่น พระราชบัญญัติพรรคการเมือง 2524 ได้กำหนดให้มี 4 หมวดคือ การจัดตั้งพรรคการเมือง การดำเนินการพรรคการเมือง การยกเลิกพรรคการเมือง และกำหนดโทษของพรรคการเมือง จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดตั้งพรรคการเมืองในพระราชบัญญัติพรรคการเมืองฉบับก่อนหน้าปี พ.ศ. 2521 นั้นจะพบว่าการจัดตั้งพรรคทำได้ง่ายกว่าในปัจจุบันเกินกัณมาก เช่น มีการกำหนดจำนวนสมาชิกของพรรคเพิ่มขึ้นหลายเท่าตัวจากเดิมกำหนดไว้ใน พ.ศ. 2478 ระบุว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่ 500 คนขึ้นไป หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตั้งแต่ 10 คน ขึ้นไป ย่อมตั้งพรรคการเมืองได้ ส่วนพระราชบัญญัติพรรคการเมืองไทย พ.ศ. 2521 ได้กำหนดจำนวนผู้ก่อตั้งพรรคไว้ถึง 5,000 คน

นอกจากการที่พรรคการเมืองต้องอยู่ภายใต้ พระราชบัญญัติพรรคการเมืองซึ่งเป็นอุปสรรคของพรรคการเมืองแล้ว การที่ระบบและวิธีการของประชาธิปไตย ไม่ได้รับโอกาสที่จะพัฒนาสักบ่อยครั้ง เมื่อเป็นเช่นนี้ การพัฒนาวิธีการของประชาธิปไตยเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายทางสังคมที่จะช่วยแก้ไข้ปัญหาพื้นฐานทางชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน จึงไม่เกิดขึ้น ความไม่ต่อเนื่องของระบบรัฐสภาทำให้พรรคการเมืองไม่มีเวลาในการจัดตั้ง ขยายขอบเขตสาขาออกไปในชนบท ดังนั้นเมื่อพรรคการเมืองหยุดดำเนินการ ความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองอาชีพกับประชาชนย่อมขาดตอนลง พรรคการเมืองจึงไม่ได้พัฒนาคุณภาพประโยชน์ที่แท้จริงให้ประชาชนเกิดความศรัทธา

การสรรหาตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้นเป็นปรากฏการณ์แรกเท่านั้น ที่จะช่วยบรรเทาความ
 คงอยู่ของพรรคการเมือง ถ้าพรรคการเมืองได้ทำหน้าที่อย่างจริงจังการคัดเลือกได้ตัวแทนจาก
 ท้องถิ่นจริง รับรู้ปัญหาและพร้อมอุทิศตัวแก้ไข้ปัญหา ย่อมเป็นการพัฒนาประชาธิปไตยไปในตัวด้วย
 ดังคำขวัญที่ว่า "คัดคนดีเข้าสภา" ซึ่งเป็นการถ่วงรอบ 2 รอบ รอบแรกโดยสถาบันพรรค
 การเมือง รอบสองคือการคัดเลือกผู้แทนราษฎร โดยประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจที่แท้จริงเท่า
 นั้น ผู้วิจัยจึงฝากความหวังไว้แก่พรรคการเมืองทุกพรรคมิให้คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัย
 สำคัญอันดับแรกในการพิจารณาคุณสมบัติของการเลือกสรร มิฉะนั้นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะกลายเป็น
 เป็นเวทีปกป้องพิทักษ์ผลประโยชน์ของชนกลุ่มเดียวเท่านั้นเอง